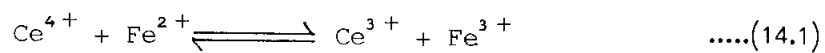

14 การไทเทรตของปฏิกิริยารีดอกซ์ REDOX TITRATION

สิ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์หาปริมาณ โดยการไทเทรตทุกวิธี คือการหาจุดยุติของปฏิกิริยา นอกจากการใช้อินดิเคเตอร์ที่สายตาสสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงได้แล้ว ยังสามารถใช้วิธีการสร้างเคอร์ฟของการไทเทรต โดยการพลอตกราฟระหว่าง การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทางกายภาพของสารละลายกับปริมาณไทแทรนด์ที่เติมลงไป แล้วหาจุดยุติจากเคอร์ฟ โดยทั่วไปการสร้างเคอร์ฟของการไทเทรตสร้างได้จากการพลอตกราฟระหว่าง p- ฟังก์ชันของไอออนที่เข้าทำปฏิกิริยากับปริมาณไทแทรนด์ แต่ในกรณีของปฏิกิริยารีดอกซ์เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของไอออนที่เข้าทำปฏิกิริยาจะมีผลทำให้ศักย์ไฟฟ้าของสารละลายเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุผลนี้ จึงสามารถใช้ค่าศักย์ไฟฟ้าของขั้วในการสร้างเคอร์ฟของการไทเทรตแทน p- ฟังก์ชันของไอออนที่เข้าทำปฏิกิริยาได้ โดยใช้ค่าศักย์ไฟฟ้าของขั้วเป็นแกน Y และปริมาณของไทแทรนด์ที่เติมเป็นแกน X

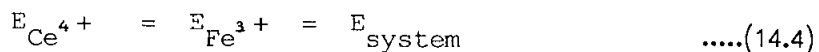
เพื่อความเข้าใจให้พิจารณาการไทเทรต Fe(II) ด้วย Ce(IV)

เริ่มทำการไทเทรตโดยเติม Ce^{4+} ลงใน Fe^{2+} และเมื่อปฏิกิริยาถึงสมดุลจะได้ค่าศักย์ไฟฟ้าของครึ่งปฏิกิริยาทั้งสองเท่ากัน

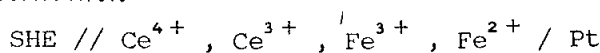
ค่าศักย์ไฟฟ้าของครึ่งปฏิกิริยาทั้งสองที่เท่ากันนี้เรียกว่า E_{system}

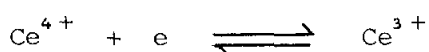
ถ้าในการไทเทรตมีอินดิเคเตอร์ออกซิเดชัน-รีดักชัน อยู่ในสารละลายด้วย ปฏิกิริยาก็จะเกิดกับอินดิเคเตอร์ด้วยเช่นกันจนถึงสมดุล ศักย์ไฟฟ้าของทุกครึ่งปฏิกิริยา

$$E_{In} = E_{Ce^{4+}} = E_{Fe^{3+}} = E_{system} \quad \dots(14.5)$$

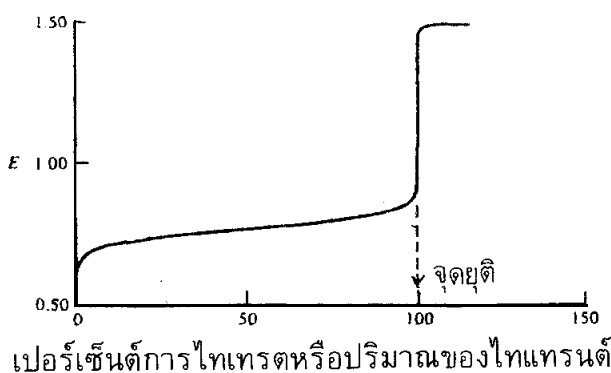
จะมีค่าเท่ากัน ศักย์ไฟฟ้าของระบบ (E_{system}) สามารถวัดได้จากการทดลองโดยการวัดค่าความต่างศักย์ของเซลล์ไฟฟ้า การไทเทรต Fe (II) ด้วย Ce (IV) การวิเคราะห์ทำได้โดยการต่อเซลล์ไฟฟ้าดังนี้

ศักย์ไฟฟ้าของขั้วแพลทินัม จะเกิดได้จากการถ่ายเทอิเล็กตรอนของทั้งสองปฏิกิริยา

อัตราส่วนของความเข้มข้นของตัวออกซิไดส์กับตัวรีดิวซ์ จะเปลี่ยนแปลงไปตามการไทเทรต (ปริมาณไทเทรนต์ที่เติม) ดังนั้น E_{system} ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ถ้าทราบปริมาณและความเข้มข้นของสารที่ถูกไทเทรตกับความเข้มข้นของไทเทรนต์ เราสามารถคำนวณหาค่า $E_{Ce^{4+}}$, $E_{Fe^{3+}}$ หรือ E_{system} เมื่อเติมไทเทรนต์ปริมาณต่าง ๆ ลงไปไทเทรตได้ เมื่อได้ข้อมูลจากการคำนวณก็สามารถสร้างเคอร์ฟของการไทเทรต ซึ่งเป็นเคอร์ฟตามทฤษฎีจากเคอร์ฟที่ได้สามารถนำมาใช้ศึกษาหาอินดิเคเตอร์ที่เหมาะสมที่ใช้ในการไทเทรตสารละลายคู่นี้ได้ โดยอินดิเคเตอร์ที่เลือกใช้ต้องมีคุณสมบัติที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสีได้ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้ามากที่สุดของการไทเทรต (inflection point) ในทางการทดลองจะไม่ทราบค่าความเข้มข้นของสารละลายที่ถูกไทเทรต เพราะเป็นสิ่งที่ต้องการหา เราสามารถทำได้โดยใช้เครื่องมือวัดศักย์ไฟฟ้าของสารละลายเมื่อเติมไทเทรนต์ลงไปปริมาณต่าง ๆ กัน แล้วนำมาสร้างกราฟ จากเคอร์ฟที่ได้ สามารถหาจุดยุติได้ ซึ่งคือจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงค่าศักย์ไฟฟ้ามากที่สุด ดังแสดงในรูปที่ 14.1

รูปที่ 14.1 เคอร์ฟของการไทเทรต

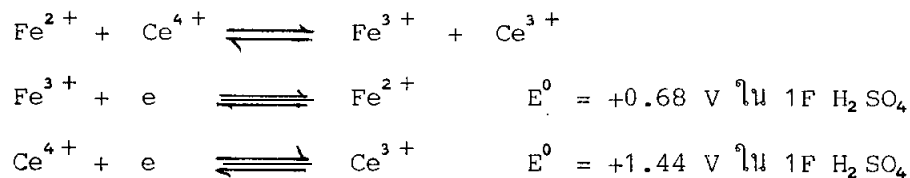
ในบทนี้จะขอกล่าวถึงการสร้างเคอร์ฟที่ได้จากการคำนวณตามทฤษฎี และอินดิเคเตอร์ที่ใช้เท่านั้น สำหรับวิธีการสร้างเคอร์ฟของการไทเทรตเพื่อหาจุดยุติ โดยใช้เครื่องมือวัดค่าศักย์ไฟฟ้าที่เรียกว่า โพลีเมตริกไทเทรชัน จะกล่าวถึงในชั้นสูง (เคมีวิเคราะห์ 2, CH334)

การสร้างเคอร์ฟของการไทเทรต

เคอร์ฟของการไทเทรตของปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชัน จะมีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัว หรือธรรมชาติของตัวออกซิไดส์ และตัวรีดิวซ์ ความเข้มข้นของตัวออกซิไดส์ หรือตัวรีดิวซ์ และความสมบูรณ์ของปฏิกิริยา การสร้างเคอร์ฟของการไทเทรตสามารถทำได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 14.1 จงสร้างเคอร์ฟของการไทเทรต 50.0 ลบ.ซม. ของ 0.0500 N Fe (II) ด้วย 0.1000 N Ce (IV) สมมติว่าสารละลายทั้งสองชนิดมี $H_2SO_4 = 1.0 F$

วิธีทำ ปฏิกิริยา คือ

1) ศักย์ไฟฟ้าเริ่มต้น

เมื่อยังไม่ได้เติม Ce^{4+} ลงในสารละลายของ Fe^{2+} ก็จะไม่เกิด Fe^{3+} เกิดขึ้น และไม่มี Ce^{4+} ในสารละลาย ดังนั้นจึงไม่สามารถคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าได้ ณ จุดเริ่มต้นนี้

2) เมื่อไทเทรตด้วย Ce (IV) จำนวน 5.00 ลบ.ซม

เมื่อเติม Ce^{4+} ยังไม่ถึงจุดสมมูล Ce^{4+} ที่เหลือในปฏิกิริยาจะน้อยมาก

$$[Ce^{3+}] = \frac{5.00 \times 0.1000}{55.00} - [Ce^{4+}]$$

$$\approx \frac{0.500}{55.00}$$

$$[Fe^{3+}] = \frac{5.00 \times 0.1000}{55.00} - [Ce^{4+}]$$

$$\approx \frac{0.500}{55.00}$$

$$[\text{Fe}^{2+}] = \frac{50.00 \times 0.0500 - 5.00 \times 0.100}{55.00} + [\text{Ce}^{4+}]$$

$$\approx \frac{2.00}{55.00}$$

E ของ system สามารถคำนวณได้จากครึ่งปฏิกิริยาทั้งสองอันใดอันหนึ่ง

$$E = E_{\text{Ce}}^0 - 0.059 \log \frac{[\text{Ce}^{3+}]}{[\text{Ce}^{4+}]}$$

$$E = E_{\text{Fe}}^0 - 0.059 \log \frac{[\text{Fe}^{2+}]}{[\text{Fe}^{3+}]}$$

ถ้าใช้สมการของ Ce^{4+} จะพบว่ายังคงติดค่า $[\text{Ce}^{4+}]$ ทำให้ไม่สามารถคำนวณได้ ดังนั้นควรใช้สมการของ Fe^{3+} นั่นคือ

$$E = 0.68 - 0.059 \log \frac{2.00/55.00}{0.500/55.00}$$

$$E = +0.64 \text{ V}$$

3) ที่จุดสมมูล

จากสมการ (13.59) หน้า 549

$$E = \frac{E_{\text{Ce}^{4+}}^0 + E_{\text{Fe}^{3+}}^0}{2}$$

$$= \frac{+1.44 + 0.68}{2}$$

$$= 1.06 \text{ v}$$

4) หลังจากเติม 25.10 ลบ.ซม. ของ Ce^{4+} สารละลายจะมี Ce^{4+} มากเกินพอ Fe^{2+} จะถูกไทเทรตไปจนหมด ดังนั้น Fe^{2+} จะมีเหลือน้อยมาก เนื่องจากมีสมมูลของสมการจึงได้

$$[\text{Fe}^{3+}] = \frac{25.00 \times 0.1000}{75.10} - [\text{Fe}^{2+}] \approx \frac{2.500}{75.10}$$

$$[\text{Ce}^{3+}] = \frac{25.00 \times 0.1000}{75.10} - [\text{Fe}^{2+}] \approx \frac{2.500}{75.10}$$

$$[\text{Ce}^{4+}] = \frac{25.10 \times 0.1000 - 50.00 \times 0.0500}{75.10} + [\text{Fe}^{2+}]$$

$$\approx \frac{0.010}{75.10}$$

การคำนวณศักย์ไฟฟ้าก็สามารถคำนวณได้ทั้ง 2 ปฏิกิริยาเช่นกัน แต่ถ้าใช้สมการของ Fe^{3+} จะทำให้คำนวณค่าไม่ได้ เพราะไม่ทราบความเข้มข้นของ $[\text{Fe}^{2+}]$ ดังนั้น ควรใช้สมการของ Ce^{4+}

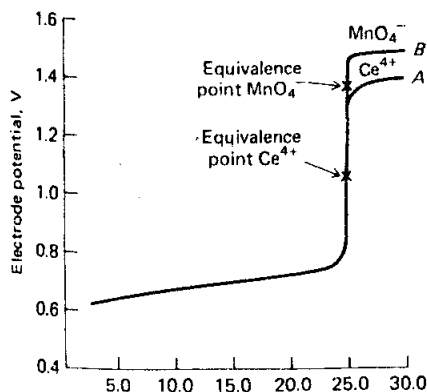
$$E = +1.44 - 0.059 \log \frac{[\text{Ce}^{3+}]}{[\text{Ce}^{4+}]}$$

$$E = +1.44 - 0.059 \log \frac{2.500/75.10}{0.010/75.10}$$

$$= +1.30 \text{ V}$$

เมื่อทำการคำนวณในทำนองที่กล่าวมานี้จะได้ข้อมูลของการไทเทรตดังแสดงในตารางที่ 14.1 และเมื่อนำมาสร้างกราฟจะได้กราฟดังแสดงในรูปที่ 14.2 ตารางที่ 14.1 ศักย์ไฟฟ้าของขั้วในการไทเทรต 50.0 ลบ.ชม ของ 0.0500 N Fe (II)

ปริมาตรของ 0.100 N ของไทเทรนต์ (cm ³)	ศักย์ไฟฟ้าวัดเทียบกับ SHE (โวลต์)	
	ไทเทรตด้วย Ce^{4+}	ไทเทรตด้วย MnO_4^-
5.00	0.64	0.64
15.00	0.69	0.69
20.00	0.72	0.72
24.00	0.76	0.76
24.90	0.82	0.82
25.00	1.06	1.37
25.10	1.30	1.48
26.00	1.36	1.49
30.00	1.40	1.50

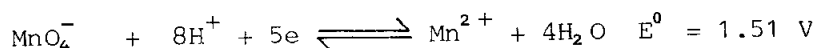
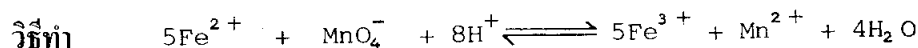

ปริมาตรของไทแทนต์ (Cm³)

รูปที่ 14.2 เคอร์ฟของการไทเทรต 50.0 ลบ.ซม. ของ 0.0500 N Fe(III) ด้วย (A) 0.1000 N Ce(IV) และ (B) 0.1000 N KMnO₄

ตัวอย่างที่ 14.2 จงสร้างเคอร์ฟของการไทเทรต 50.0 ลบ.ซม ของ 0.0500 N Fe(II) ด้วย 0.10000 N KMnO₄ สมมุติว่าตลอดการไทเทรตสารละลายมีความเข้มข้นของ H₂SO₄ เท่ากับ 1.0 หน่วยแอกติวิตี

1.0 หน่วยแอกติวิตี

1) ที่จุดก่อนถึงจุดสมมูล การคำนวณไม่ยุ่งยากจะคำนวณศักย์ไฟฟ้าของระบบได้จากสมการของ Fe³⁺ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 14.1 และผลของการคำนวณจะได้ค่าเท่ากัน

2) ที่จุดสมมูลสามารถคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าได้จากสมการ (11) หน้า 551

$$E = \frac{E_{\text{Fe}^{3+}}^0 + 5E_{\text{MnO}_4^-}^0}{6} - \frac{0.059}{6} \log \frac{1}{[\text{H}^+]^8}$$

$$[\text{H}^+] \approx 1.0$$

$$E = \frac{0.68+5(+1.51)}{6} - \frac{0.059}{6} \log \frac{1}{[1.0]^8}$$

$$= 1.37 \text{ V}$$

3) เมื่อเติมไทเทรนต์เกินจุดสมมูล
(เมื่อเติม 0.1000 N KMnO₄ = 25.10 ลบ.ซม)

$$[\text{Fe}^{3+}] = \frac{50.00 \times 0.0500}{75.10} - [\text{Fe}^{2+}]$$

$$\approx \frac{2.500}{75.10}$$

$$[\text{Mn}^{2+}] = \frac{1}{5} \left[\frac{(50.00 \times 0.0500)}{75.10} - [\text{Fe}^{2+}] \right]$$

$$\approx \frac{0.500}{75.10}$$

$$[\text{MnO}_4^-] = \frac{1}{5} \left[\frac{(25.10 \times 0.100 - 50.00 \times 0.0500)}{75.10} + [\text{Fe}^{2+}] \right]$$

$$\approx \frac{2.0 \times 10^{-3}}{75.10}$$

$$E = 1.51 - \frac{0.059}{5} \log \frac{[\text{Mn}^{2+}]}{[\text{H}^+]^8 [\text{MnO}_4^-]}$$

$$= 1.51 - \frac{0.059}{5} \log \frac{0.500/75.10}{(1.0)^8 (2.0 \times 10^{-3})/75.10}$$

$$= 1.48 \text{ โวลต์}$$

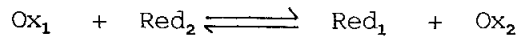
เมื่อคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าที่จุดเมื่อเติมไทเทรนต์ลงไปปริมาณต่าง ๆ กันจะได้ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 14.1 และเมื่อสร้างกราฟจะได้ลักษณะดังที่แสดงในรูปที่ 14.2

ลักษณะของเคอร์ฟจะมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้ากว้างหรือแคบนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารละลาย, ค่าคงที่ของสมดุลของปฏิกิริยาและความแตกต่างระหว่างค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของครึ่งปฏิกิริยา การไทเทรตจะให้ลักษณะกราฟที่คมชัด และหาจุดสมมูลได้ควรให้ p-ฟังก์ชัน ของตัวรีดิวซ์ในปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างน้อย 2 หน่วยที่จุดสมมูล การที่มีค่า pRed เปลี่ยนไปมากก็จะทำให้ค่า E ของปฏิกิริยาเปลี่ยนไปได้มากเช่นกัน

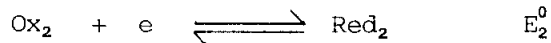
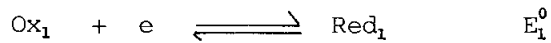
ในการไทเทรตใด ๆ ก็ตามผลที่ได้ควรมีความถูกต้องสูง ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นไม่ควรเกิน 1 ppt % ปฏิกิริยาในการไทเทรตจะเกิดขึ้นสมบูรณ์หรือไม่เพียงใด

ขึ้นอยู่กับค่าคงที่ที่สมดุลของปฏิกิริยานั้น ๆ เราสามารถคำนวณหาค่าคงที่ของปฏิกิริยาได้ว่าควรมีเท่าใด จึงจะทำให้การไทเทรตเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

ตัวอย่างที่ 14.3 ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในการไทเทรตคือ

เมื่อ

a) จงคำนวณหาค่าคงที่ของสมดุล (equilibrium constant) เมื่อมีสภาวะของการไทเทรตดังนี้คือ 50 ลบ.ซม ของ 0.10 M Red₂ ถูกไทเทรตด้วย 0.10 M Ox₁ เมื่อเติม 49.95 ลบ.ซม. ของไทแทรนด์ปฏิกิริยาจะเกิดขึ้นได้สมบูรณ์ และเมื่อเติมไทแทรนด์ลงไปอีก 2-3 หยด (0.10 ลบ.ซม) จะทำให้ค่า pRed₂ เปลี่ยนไปได้ 2 หน่วย

b) จงหาความแตกต่างระหว่างค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของครึ่งปฏิกิริยาทั้งสองจากค่า K_i

วิธีทำ

a) เมื่อนำ 0.10 M Red₂ มา 50 ลบ.ซม ผสมกับ 0.10 M Ox₁ 49.95 ลบ.ซม. แสดงว่ามีความเข้มข้นของ Red₂ เหลืออยู่

$$[\text{Red}_2] = \frac{50 \times 0.10 - 49.95 \times 0.10}{99.95}$$

$$\approx 5 \times 10^{-5} \text{ M}$$

$$\text{pRed}_2 = 4.30$$

เมื่อมีการเปลี่ยน pRed₂ 2 หน่วย แสดงว่า pRed₂ จะมีค่าเท่ากับ 6.30

$$\text{pRed}_2 = 6.30$$

$$[\text{Red}_2] = 5 \times 10^{-7} \text{ M}$$

แสดงว่าเมื่อมีการเติมไทแทรนด์เป็น 49.95+0.10 = 50.05 ลบ.ซม. จะทำให้มี [Red₂] = 5 × 10⁻⁷ M และมี [Ox₁] เท่ากับ

$$[Ox_1] = \frac{50.05 \times 0.10 - 50.0 \times 0.10}{100.05}$$

$$\approx 5 \times 10^{-5} \text{ M}$$

[Red₁] และ [Ox₂] ที่เกิดขึ้นจะเท่ากัน และเท่ากับปริมาณ [Red₂] ที่มีอยู่ในตอนเริ่มต้น

$$\therefore [Red_1] = [Ox_2] \approx \frac{50 \times 0.10}{100.05} = 5 \times 10^{-2} \text{ M}$$

$$\therefore \frac{[Red_1][Ox_2]}{[Red, I][Ox_1]} = \frac{(5 \times 10^{-2})(5 \times 10^{-2})}{(5 \times 10^{-5})(5 \times 10^{-7})}$$

$$= 1 \times 10^8$$

B) จากสมการที่ 13.35 บทที่ 13 หน้า 538

$$E_{\text{cell}}^0 = \frac{0.059}{n} \log K_{\text{eq}}$$

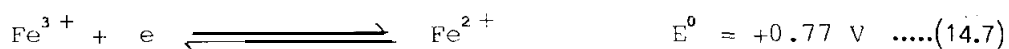
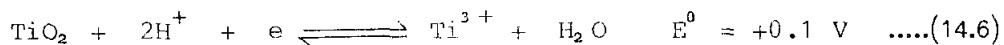
$$\therefore E_1^0 - E_2^0 = \frac{0.059}{1} \log 1 \times 10^8$$

$$= 0.47 \text{ V}$$

แสดงว่าความแตกต่างระหว่างค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของครึ่งปฏิกิริยาทั้งสองมีค่าเท่ากับ 0.47 V

การไทเทรตสารผสม

สารละลายที่ประกอบด้วยตัวออกซิไดส์ หรือตัวรีดิวซ์อยู่ 2 ตัว เคอร์ฟของการไทเทรต จะมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าอย่างรวดเร็วอยู่ 2 ช่วง ถ้าความแตกต่างกันของศักย์ไฟฟ้าของ 2 สปีชีส์ต่างกันมากกว่า 0.2 โวลต์ ช่วงชั้นของเคอร์ฟทั้ง 2 ช่วง จะเห็นได้ชัดเจนจากเคอร์ฟ ดังนั้นการสร้างเคอร์ฟของการไทเทรตสำหรับการผสมจึงไม่ยุ่งยาก ถ้าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของทั้งสองสปีชีส์มีความแตกต่างกันมาก ๆ ตัวอย่างเช่น ในการไทเทรตสารละลายที่มี Fe(II) ผสมอยู่กับ Ti(III) ด้วยโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต ศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของระบบคือ

เมื่อเริ่มเติมเปอร์แมงกาเนต, MnO_4^- จะถูกใช้ไปในการทำปฏิกิริยากับไทเทเนียม (III) ไฮดรอกไซด์ เพราะ Ti^{3+} เป็นตัวรีดิวซ์ที่ดีกว่า Fe^{2+} (MnO_4^- เป็นตัวออกซิไดส์) ช่วงแรกจึงคำนวณศักย์ไฟฟ้า (E) จากสมการของไทเทเนียม ลักษณะกราฟจะเหมือนการไทเทรต $Ti(III)$ เพียงอย่างเดียว

$$E = +0.1 - 0.059 \log \frac{[Ti^{3+}]}{[TiO_2][H^+]^2} \quad \dots(14.8)$$

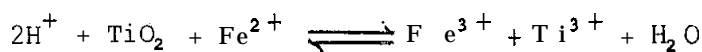
เมื่อไทเทรตจนเกินจุดสมมูลหยดแรกของ MnO_4^- ที่เติมต่อไปก็จะทำปฏิกิริยากับ Fe^{2+} การคำนวณศักย์ไฟฟ้าจึงใช้สมการของ Fe^{3+}

$$E = +0.77 - 0.059 \log \frac{[Fe^{2+}]}{[Fe^{3+}]} \quad \dots(14.9)$$

ลักษณะเคอร์ฟที่ได้ในช่วงที่ 2 จะมีลักษณะเหมือนการไทเทรต Fe^{2+} เพียงอย่างเดียว (คล้ายกับรูป 14.2) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึงจุดสมมูล จุดแรกสารละลายก็จะมี TiO_2 เกิดขึ้นผสมอยู่กับ Fe^{2+} ที่จะถูกไทเทรตด้วย MnO_4^- ดังนั้นเพื่อความสะดวก และถูกต้องในการคำนวณศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลจุดแรกนี้สามารถคำนวณได้จากสมการของเนินส์ ทั้งของ $Fe(II)$ และ $Ti(III)$ รวมกันเพราะว่าในระบบของปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชันในสารละลายที่ถึงสมมูลจะมีศักย์ไฟฟ้าของแต่ละครึ่งปฏิกิริยาเท่ากัน

$$(14.8)+(14.9) \quad 2E = 0.1 + 0.77 - 0.059 \log \frac{[Ti^{3+}][Fe^{2+}]}{[TiO_2][Fe^{3+}][H^+]^2} \quad \dots(14.10)$$

ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นที่จุดสมมูลจุดแรกคือ

จะเห็นได้ว่า

$$[Fe^{3+}] \approx [Ti^{3+}]$$

จากสมการที่ (14.10) จะได้

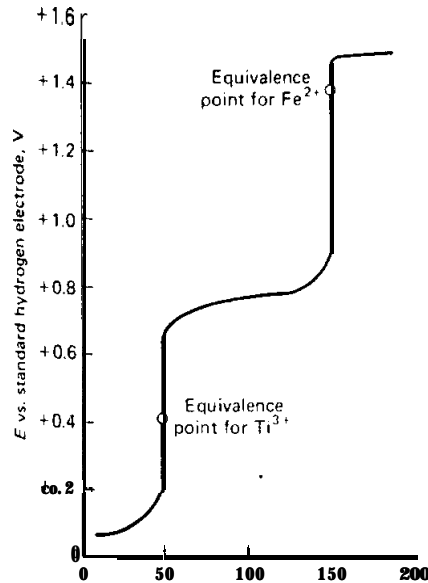
$$E = \frac{0.87}{2} - \frac{0.059}{2} \log \frac{[Fe^{2+}]}{[TiO_2][H^+]^2} \quad \dots(14.11)$$

จากสมการนี้จะสามารถคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลของจุดแรกได้ โดยที่ $[Fe^{2+}]$

และ $[\text{TiO}_2]$ จะมีค่าเท่ากับความเข้มข้นเป็นฟอร์แมลของ Fe^{2+} และ Ti^{3+} เริ่มต้นตามลำดับ

เคอร์ฟของการไทเทรตเหล็ก (II) ที่ผสมกับไทเทเนียม (III) แสดงไว้ในรูปที่

14.3

ปริมาตรของ 0.100 KMnO_4 (cm^3)

รูปที่ 14.3 เคอร์ฟของการไทเทรต 50.00 ลบ.ซม. ของสารผสมที่มี Ti^{3+} เข้มข้น 0.100 F และ Fe^{2+} 0.200 F ด้วย 0.100 N KMnO_4

รีดอกซ์อินดิเคเตอร์ (Redox Indicators)

อินดิเคเตอร์ที่สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงได้ด้วยตาเปล่า (Visual indicator) ที่ใช้ในปฏิกิริยารีดอกซ์มีอยู่หลายชนิดคือ

1) ตัวไทเทรนต์เองเป็นอินดิเคเตอร์ (self indicator) ไทเทรนต์ที่มีสีเข้ม สามารถใช้เป็นตัวชี้บอกจุดยุติได้ ตัวอย่างเช่น 0.02 M KMnO_4 มีสีม่วงเข้ม ถ้าอยู่ในสารละลายที่เจือจางจะมีสีชมพู ผลที่เกิดจากการรีดิวซ์ KMnO_4 คือ Mn^{2+} ที่ไม่มีสี ดังนั้นในการไทเทรตเมื่อเติมไทเทรนต์ KMnO_4 ลงไปสีของ KMnO_4 จะจางหายไปทันที เพราะเกิดปฏิกิริยากับตัวรีดิวซ์ ได้สารละลายไม่มีสีของ Mn^{2+} เมื่อปฏิกิริยาเกิดขึ้นสมบูรณ์ และเติม 1 หยดของ KMnO_4 ที่มากเกินไป จะทำให้สารละลายปรากฏเป็นสีชมพู ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจุดยุติที่มองเห็นจะเป็นจุดที่เกินจุดสมมูล แต่ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นนี้น้อยมาก และสามารถแก้ไขได้ด้วยการไทเทรตแบลนด์

2) **อินดิเคเตอร์เฉพาะ** (Specific indicator) หมายถึงอินดิเคเตอร์ที่สามารถเกิดปฏิกิริยาได้กับรีเอเจนต์ตัวใดตัวหนึ่งของการไทเทรต แล้วให้สีที่มองเห็นได้ สามารถใช้อินดิเคเตอร์นี้ได้เฉพาะเมื่อการไทเทรตนั้นมีรีเอเจนต์ที่มันสามารถเกิดปฏิกิริยาได้อยู่ด้วยเท่านั้น เช่น น้ำแป้ง (Starch) สามารถเกิดปฏิกิริยาให้สารประกอบเชิงซ้อนกับไอโอดีนที่มีสีน้ำเงินเข้ม ดังนั้นในการไทเทรตใด ๆ ที่มีไอโอดีนมาเกี่ยวข้องด้วย สามารถใช้น้ำแป้งเป็นอินดิเคเตอร์ สีน้ำเงินของสารประกอบเชิงซ้อนระหว่างน้ำแป้งกับไอโอดีนจะปรากฏขึ้นไว้มาก แม้มีปริมาณของไอโอดีนเพียงเล็กน้อย เมื่อทำการไทเทรตด้วยรีดิวซ์ด้วยสารละลายไอโอดีนที่จุดสมมูลสารละลายจะยังคงไม่มีสี แต่เมื่อเติมไทเทรนต์ไอโอดีนลงไปเกินพออีก 1 หยด สารละลายจะปรากฏสีน้ำเงินที่เสถียร อีกตัวอย่างหนึ่ง คือใช้โพแทสเซียมไซยาไนด์ (KSCN) เป็นอินดิเคเตอร์ในการไทเทรต Fe (III) ด้วย Ti (III) ที่จุดยุติสีแดงของ Fe(SCN)²⁺ จะหายไปเพราะ Fe (III) ถูกรีดิวซ์ด้วย Ti (III) กลายเป็น Fe (II) จนหมด

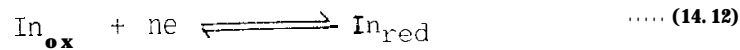
3) **อินดิเคเตอร์ภายนอก** (External or spot test) อินดิเคเตอร์นี้จะอยู่ภายนอกสารละลาย เมื่อทำการไทเทรตสารละลายใกล้ ๆ ถึงจุดสมมูล ให้นำสารละลายนั้นมาหยดใส่อินดิเคเตอร์ภายนอกจนกว่าจะเห็นการเปลี่ยนแปลงสีของอินดิเคเตอร์ แสดงว่าจุดนั้นคือจุดยุติวิธีการนี้ไม่ค่อยดีนัก เพราะต้องเสียสารละลายที่ทำการไทเทรตเพื่อมาทดสอบกับอินดิเคเตอร์ภายนอก ทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้บ้าง อินดิเคเตอร์ชนิดนี้จะใช้เมื่อหาอินดิเคเตอร์ภายในไม่ได้ (Internal indicator) ตัวอย่างเช่น ใช้เฟอร์ไรต์ไซยาไนด์ไอออน เป็นอินดิเคเตอร์ในการทดสอบเฟอร์รัสไอออน โดยการนำสารละลายของการไทเทรตมาหยดใส่อินดิเคเตอร์เฟอร์ไรต์ไซยาไนด์ไอออน ที่อยู่ข้างนอก ถ้าสารละลายมีเฟอร์รัสไอออน จะเกิดสีน้ำเงินของเฟอร์รัสเฟอร์ไรต์ไซยาไนด์ (Turnbull's blue)

4) **อินดิเคเตอร์ที่มีคุณสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์หรือตัวรีดิวซ์** (True Oxidation-Reduction Indicators)

อินดิเคเตอร์ทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ขึ้นอยู่กับศักย์ไฟฟ้าของสารละลาย และสามารถใช้ได้กับปฏิกิริยาที่เฉพาะของมัน อินดิเคเตอร์ที่สามารถเกิดปฏิกิริยารีดอกซ์สามารถใช้ได้กว้างขวางกว่า เมื่อเราทราบค่าอินดิเคเตอร์แต่ละตัวที่นำมาใช้ มีค่าศักย์ไฟฟ้าในการเกิดปฏิกิริยารีดอกซ์ หรือมีค่าช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าเท่ากับเท่าใด และทราบค่าศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลของไทเทรตว่ามีค่าเท่าใดก็สามารถเลือกใช้อินดิเคเตอร์ได้ถูกต้อง อินดิเคเตอร์ที่เลือกใช้ต้องมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าที่ค่าเดียวกับค่า

ศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลของการไทเทรต อินดิเคเตอร์ที่ใช้เป็นสารประกอบอินทรีย์พวก สีย้อมที่สามารถเกิดปฏิกิริยารีดอกซ์ได้ และให้สีในรูปของตัวออกซิไดส์แตกต่างจาก สีในรูปของตัวรีดิวซ์ ดังแสดงในตารางที่ 14.2

เราสามารถเขียนครึ่งปฏิกิริยาในการเกิดรีดักชันของอินดิเคเตอร์ในรูปทั่วไป ได้ดังนี้

$$E = E^0 - \frac{0.059}{n} \log \frac{[\text{In}_{\text{red}}]}{[\text{In}_{\text{ox}}]} \quad \dots (14.13)$$

ถ้าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงสีของ In_{red} กับ In_{ox} ได้อย่างสมบูรณ์ ปริมาณของอินดิเคเตอร์ทั้งสองจะต้องต่างกันถึง 10 เท่าคือ

$$\frac{[\text{In}_{\text{red}}]}{[\text{In}_{\text{ox}}]} \leq 10 \quad \text{จะปรากฏสีของ } \text{In}_{\text{ox}} \quad \dots (14.14)$$

หรือ

$$\frac{[\text{In}_{\text{red}}]}{[\text{In}_{\text{ox}}]} > 10 \quad \text{จะปรากฏสีของ } \text{In}_{\text{red}} \quad \dots (14.15)$$

สภาวะที่จะทำให้สารละลายปรากฏแต่สีของรูปออกซิไดส์ คือ

$$\begin{aligned} E &= E^0 - \frac{0.059}{n} \log \frac{1}{10} \\ &= E^0 + \frac{0.059}{n} \quad \dots (14.16) \end{aligned}$$

สภาวะที่จะทำให้สารละลายปรากฏแต่สีของรูปรีดิวซ์ คือ

$$\begin{aligned} E &= E^0 - \frac{0.059}{n} \log \frac{10}{1} \\ &= E^0 - \frac{0.059}{n} \quad \dots (14.17) \end{aligned}$$

นั่นคือสภาวะที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสีจาก In_{red} ไปเป็น In_{ox} โดยสมบูรณ์ คือ

$$E = E^0 \pm \frac{0.059}{n} \quad \dots (14.18)$$

ศักย์ไฟฟ้าของอินดิเคเตอร์ในช่วง $E^{\circ} - \frac{0.059}{n}$ ถึง $E^{\circ} + \frac{0.059}{n}$ นี้ เรียกว่าช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้า (Transition potential) เนื่องจาก $\frac{0.059}{n}$ มีค่าไม่มากนัก ทำให้ช่วงความแตกต่างระหว่าง $E^{\circ} - \frac{0.059}{n}$ ถึง $E^{\circ} + \frac{0.059}{n}$ มีค่าไม่มากไปกว่า $2(0.059) = 0.12$ V (เมื่อ $n = 1$) หรือเท่ากับ $2(0.0295) = 0.059$ (เมื่อ $n = 2$) ดังนั้นเพื่อความสะดวกโดยทั่วไปจะรายงานช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าของอินดิเคเตอร์เป็นค่า E° ของครึ่งปฏิกิริยาของการเกิดรีดักชันของอินดิเคเตอร์นั้นนั่นเอง ในการเลือกใช้อินดิเคเตอร์ในการไทเทรตควรเลือกอินดิเคเตอร์ที่ให้ช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าอยู่ในช่วงที่เคอร์ฟชันที่สุดของปฏิกิริยาที่ทำการไทเทรต เช่นในการไทเทรต Fe^{2+} ด้วย MnO_4^- พิจารณาจากรูปที่ 14.2 จะเห็นว่าช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูล จะมีค่าเท่ากับ 0.85-1.45 V ดังนั้นอินดิเคเตอร์ที่เลือกใช้ควรมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าในช่วงนี้ พิจารณาได้จากตารางที่ 14.2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอินดิเคเตอร์ที่ควรใช้คือ 1, 10 ฟีนแอนโทรอลีน เหล็ก (II) หรือเฟอร์โรอิน (Ferrouin) เพราะมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้า = +1.11 V

ตารางที่ 14.2 ออกซิเดชัน-รีดักชันอินดิเคเตอร์บางตัว

Indicators	Color		Transition Potential v	Conditions
	Oxidized	Reduced		
5-Nitro-1, 10-phenanthroline iron (II) complex	Pale blue	Red-violet	+1.25	I-F H_2SO_4
2,3'-Diphenylamine dicarboxylic acid	Blue-violet	Colorless	+1.12	7-10-F H_2SO_4
1,10-Phenanthroline iron (II) complex	Pale blue	Red	+1.11	1-F H_2SO_4
Erioglaucin A	Bluish red	Yellow-green	+0.98	0.5-F H_2SO_4
Diphenylamine sulfonic acid	Red-violet	Colorless	+0.85	Dilute acid
Diphenylamine	Yellow	Red	+0.76	Dilute acid
p-Ethoxychrysoidine	Yellow	Red	+0.76	Dilute acid
Methylene blue	Blue	Colorless	+0.53	1-F acid
Indigo tetrasulfonate	Blue	Colorless	+0.36	1-F acid
Phenosafranine	Red	Colorless	+0.28	1-F acid

^aData taken in part from I. M. Kolthoff and V. A. Stenger, *Volumetric Analysis*, 2d ed., vol. I. p. 140. New York: Interscience Publishers, Inc., 1942.

ตัวอย่างที่ 14.4 ในการไทเทรต Fe^{2+} ด้วย Ce^{4+} ในสารละลาย 1 M กรดซัลฟิวริกควรรีใช้อินดิเคเตอร์ตัวใด

วิธีทำ โดยวิธีการคำนวณหาค่าศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูล

$$\begin{aligned} E &= \frac{E^0_{\text{Ce}^{4+}} + E^0_{\text{Fe}^{3+}}}{2} \\ &= \frac{+1.44 + 0.68}{2} \\ &= 1.06 \text{ V} \end{aligned}$$

จากตารางที่ 14.2 จะเห็นได้ว่า 1, 10 พีแนทโทรลีนเหล็ก (II) มีค่าช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าเท่ากับ +1.11 V ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับค่าศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลของการไทเทรตนี้มากที่สุด จึงเหมาะสมที่จะใช้เป็นอินดิเคเตอร์ได้มากที่สุด แต่เนื่องจากศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลมีค่า 1.06 V ซึ่งน้อยกว่าของอินดิเคเตอร์ที่เท่ากับ 1.11 V และในการเปลี่ยนสีจากน้ำเงินไปเป็นแดงอย่างชัดเจน จะปรากฏขึ้นเมื่อศักย์ไฟฟ้ามีค่าเท่ากับ 1.11 V นั่นคือในการพิจารณาสีที่จุดยุติซึ่งมีศักย์ไฟฟ้าน้อยกว่า ควรให้มีสมระหว่างน้ำเงินกับแดงโดยให้ออกน้ำเงินมากกว่า

ตัวอย่างที่ 14.5 Fe^{2+} ถูกไทเทรตด้วยตัวออกซิไดส์ในสารละลายกรดซัลฟิวริก ควรเลือกอินดิเคเตอร์ที่มีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้า เท่ากับเท่าไร ซึ่งสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงสีได้ เมื่อมีเฟอร์รัสเหลืออยู่เพียง 0.1% ที่ยังไม่ถูกออกซิไดส์ไปเป็นเฟอร์ริก
วิธีทำ ค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของ $\text{Fe}^{3+} + e \rightleftharpoons \text{Fe}^{2+}$ ในสารละลายกรดซัลฟิวริก มีค่าเท่ากับ 0.61 V

เมื่อมีความเข้มข้นของ Fe^{2+} เหลือเพียง 0.1% แสดงว่า

$$1000 [\text{Fe}^{2+}] = [\text{Fe}^{3+}]$$

$$\therefore [\text{Fe}^{2+}] = \frac{[\text{Fe}^{3+}]}{1000}$$

$$\begin{aligned} \text{จาก } E &= E^0 - \frac{0.059}{1} \log \frac{[\text{Fe}^{2+}]}{[\text{Fe}^{3+}]} \\ &= 0.61 - 0.059 \log \frac{[\text{Fe}^{3+}]}{1000} \times \frac{1}{[\text{Fe}^{3+}]} \\ &= \mathbf{0.61 - 0.059 \log \frac{1}{1000}} \end{aligned}$$

$$E = \mathbf{0.61 + 0.18}$$

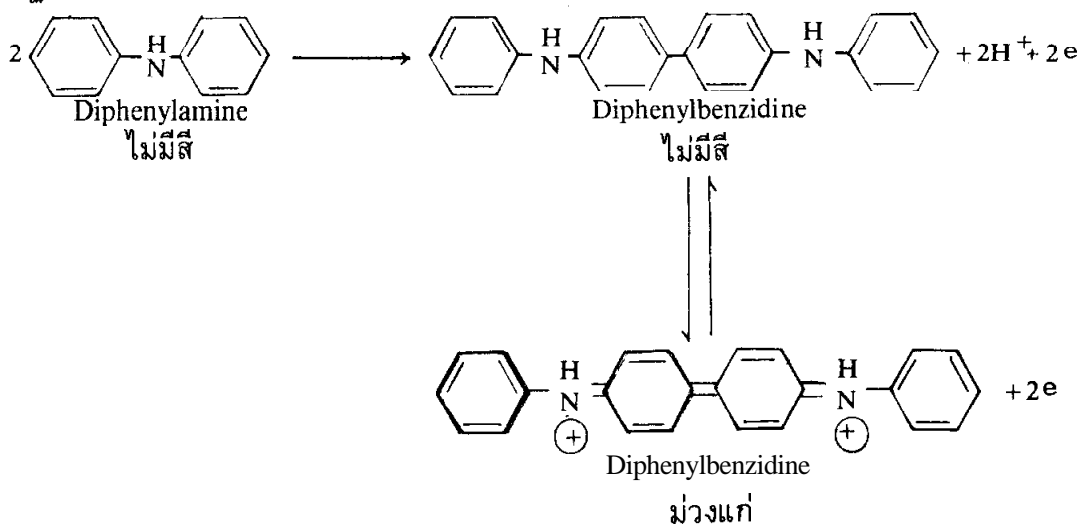
$$= 0.79 \text{ V}$$

แสดงว่า: เดิเคเตอร์ที่เหมาะสมคือ อินดิเคเตอร์ที่มีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าเท่ากับ 0.79 โวลต์ จากตารางที่ 14.2 อินดิเคเตอร์ที่มีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าใกล้เคียง 0.79 โวลต์ ทางที่มากกว่า คือไดฟีนิลลามีนซัลโฟนิคแอซิด ซึ่งมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้า = 0.85 ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสีของอินดิเคเตอร์ได้เมื่อมี Fe^{2+} เหลือน้อยกว่า 0.1% เราจะไม่เลือกไดฟีนิลลามีน ซึ่งมีช่วงการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าเท่ากับ 0.76 โวลต์ ซึ่งใกล้เคียงมากกว่า แต่ใกล้เคียงในทางที่น้อยกว่าเพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสีของอินดิเคเตอร์ได้เมื่อมี Fe^{2+} เหลือมากกว่า 0.1% เล็กน้อย

สูตรโครงสร้างของรีดอกซ์อินดิเคเตอร์บางตัว

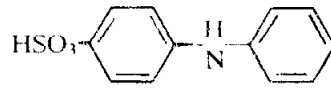
อินดิเคเตอร์ที่ใช้ในปฏิกิริยาดอกซ์ที่กล่าวถึงในบทนี้คือ สารประกอบอินทรีย์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้เมื่อถูกออกซิไดส์หรือถูกรีดิวซ์ อินดิเคเตอร์ที่ใช้ในปฏิกิริยารีดอกซ์จะมีน้อยกว่าที่ใช้ในปฏิกิริยากรด-เบส และการศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติทางเคมี ก็ยังมีไม่มาก แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่าถ้าโครงสร้างเกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อถูกออกซิไดส์ หรือถูกรีดิวซ์จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสีเกิดขึ้น จะขอยกตัวอย่างอินดิเคเตอร์ 2 ตัว คือโซเดียมไดฟีนิลลามีนซัลโฟเนต และเฟอร์โรอิน

อินดิเคเตอร์กลุ่มไดฟีนิลลามีน เป็นอินดิเคเตอร์ตัวแรกที่ถูกนำมาใช้ในปฏิกิริยารีดอกซ์ในการวิเคราะห์หาปริมาณโดยปริมาตร เนื่องจากสารประกอบตัวนี้จะละลายน้ำยาก และทั้งสแตนด์ไอออน และเมอร์คิวริกคลอไรด์ สามารถรบกวนการเกิดปฏิกิริยาดังนั้นจึงต้องใช้สารประกอบของเกลือแบเรียม หรือโซเดียมของไดฟีนิลลามีนซัลโฟนิคแอซิดในรูปของตัวรีดิวซ์ของอินดิเคเตอร์ตัวนี้ไม่มีสี ส่วนสีในรูปของตัวออกซิไดส์มีสีม่วงแก่ ปฏิกิริยาของการเปลี่ยนแปลงสีเกิดขึ้นดังนี้

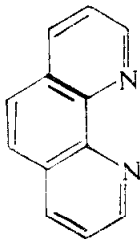

ปฏิกิริยาขั้นแรกไม่สามารถเกิดย้อนกลับได้ ปฏิกิริยาขั้นที่ 2 เกิดการเปลี่ยนสีจากไม่มีสีมาเป็นสีม่วงแก่สามารถเกิดย้อนกลับได้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้เป็นตัวชี้บ่งจุดยุติหรือเป็นปฏิกิริยาที่แท้จริงของอินดิเคเตอร์นั่นเอง

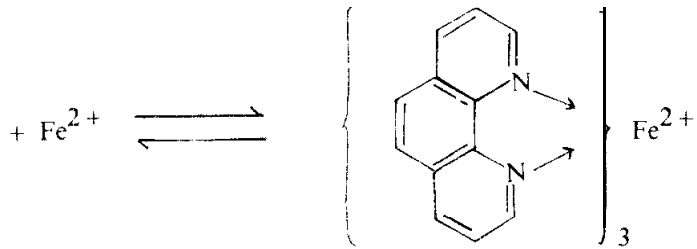

Diphenylamine sulfonic acid

อินดิเคเตอร์เฟอร์โรอิน คือสารประกอบเชิงซ้อนของเฟอร์รัสกับ 1, 10 ฟีนแอนโทรลีน

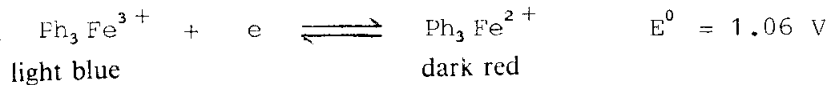

1, 10 phenanthroline

Ferrous 1, 10 phenanthroline

ไนโตรเจนอะตอมที่อยู่ใน 1, 10 ฟีนแอนโทรลีน มีคู่อิเล็กตรอนอิสระอยู่ ซึ่งสามารถเกิดพันธะกับเฟอร์รัสไอออนได้โดยใช้ 1, 10 ฟีนแอนโทรลีน 3 ตัว และให้สีแดงเข้ม เฟอร์รัสไอออนสามารถถูกออกซิไดส์เป็นเฟอร์ริกในขณะที่อยู่เป็นสารประกอบเชิงซ้อนกับ 1, 10 ฟีนแอนโทรลีน

การเตรียมอินดิเคเตอร์ทำได้โดยผสมเฟอร์รัสซัลเฟตกับ 1, 10 ฟีนแอนโทรลีน ที่มีจำนวนกรัมสมมูลเท่ากัน สารประกอบเชิงซ้อนของเฟอร์รัสเรียกเฟอร์โรอิน (ferroin) และสารประกอบเชิงซ้อนของเฟอร์ริก เรียกว่า เฟอร์ริอิน (ferriin) ดังที่กล่าวมาแล้วการเปลี่ยนสีของอินดิเคเตอร์จะเกิดขึ้นที่ +1.11 โวลต์ ซึ่งสูงกว่าค่า E^0 เพราะว่ามีสีของเฟอร์โรอินจะมีความเข้มข้นมากกว่าสีของเฟอร์ริอิน ทำให้ช่วงการเปลี่ยนแปลงสีที่รายงานไม่ใช่ค่า E^0 การคำนวณเพื่อหาความผิดพลาดในการไทเทรต (titration error)

เราสามารถคำนวณหาความผิดพลาดของการไทเทรตจากการเลือกใช้อินดิเคเตอร์ตามทฤษฎีได้เช่นเดียวกับการไทเทรต กรด-เบส และการไทเทรตแบบตกตะกอน

โดยพิจารณาหาค่าเศษส่วนของการถูกไทเทรตของสารตัวอย่าง (X) ซึ่งในการไทเทรต ปฏิกิริยารีดอกซ์สามารถหาได้จากสมการของเนินสท์ ตัวอย่างเช่น การไทเทรต Fe^{2+} ด้วย Ce^{4+} ในสารละลายกรดซัลฟิวริกเข้มข้น 1 M โดยใช้ 1, 10 พีแวนโทลีน เหล็ก (II) เป็นอินดิเคเตอร์ สามารถคำนวณหาความผิดพลาดของการไทเทรตได้ดังนี้

จากตัวอย่างที่ 14.4 จำนวนหาค่าศักย์ไฟฟ้าที่จุดสมมูลของการไทเทรต Fe^{2+} ด้วย Ce^{4+} ได้เท่ากับ 1.06 V ซึ่งค่าศักย์ไฟฟ้านี้จะมีค่าเท่ากับ

$$E_{system} = E_{In} = E_{Ce^{4+}} = E_{Fe^{3+}} \quad (\text{จากสมการที่ 14.5})$$

แต่ในการไทเทรตถึงจุดยุติเมื่อมีค่าศักย์ไฟฟ้า $E_{In} = +1.11$ โวลต์ นั่นคือ ที่จุดยุติจะมี

$$E_{In} = E_{Fe^{3+}} = 1.11 \text{ โวลต์}$$

จากสมการของเนินสท์

$$E_{Fe^{3+}} = E_{Fe^{3+}}^0 - \frac{0.059}{1} \log \frac{[Fe^{2+}]}{[Fe^{3+}]} \quad \dots \dots (14.19)$$

ถ้าให้ Y คือ เศษส่วนโมลของ Fe^{2+} ที่เหลือจากการไทเทรต

$\therefore 1-Y$ คือ เศษส่วนโมลของ Fe^{3+} ที่เกิดขึ้นจากการไทเทรต

$$\frac{[Fe^{2+}]}{[Fe^{3+}]} = \frac{Y}{(1-Y)} \quad (14.20)$$

แทนค่าในสมการ (14.20) ลงในสมการ (14.19) เมื่อมี $E_{Fe^{3+}}^0 = 0.68$ ในสารละลายกรด 1 M H_2SO_4

$$1.11 = 0.68 + \frac{0.059}{1} \log \frac{Y}{1-Y}$$

$$\log \frac{1-Y}{Y} = \frac{1.11 - 0.680}{0.059} = 1.29$$

$$1 - Y = 1.95 \times 10^7 Y$$

$$1 - Y = 1.95 \times 10^7 Y$$

$$Y = \frac{1}{1.95 \times 10^8}$$

$$= 5.13 \times 10^{-8}$$

จากสมการที่ 7.1 (หน้า 233)

ในเมื่อ X คือเศษส่วนของการถูกไทเทรตของสารตัวอย่าง Fe^{2+}

$$X = \frac{\text{จำนวนโมลของไทแทรนต์ที่เติม}}{\text{จำนวนโมลของสารตัวอย่าง}}$$

จำนวนโมลของไทแทรนต์ Ce^{4+} ที่เติมจะมีค่าเท่ากับความเข้มข้นของ $[\text{Fe}^{3+}]$ ที่เกิดขึ้น
 คูณกับปริมาตรของสารละลายทั้งหมด ณ จุดที่ไทเทรตแล้วจำนวนโมลของสารตัวอย่าง
 เท่ากับจำนวนโมลของ $[\text{Fe}^{3+}]$ ที่เกิดขึ้นรวมกับจำนวนโมลของ $[\text{Fe}^{2+}]$ ที่เหลืออยู่คูณ
 กับปริมาตรของสารละลายทั้งหมด ณ จุดที่ไทเทรตแล้ว
 นั่นคือพิจารณาได้ว่า

$$X = \frac{[\text{Fe}^{3+}]}{[\text{Fe}^{2+}] + [\text{Fe}^{3+}]}$$

$$\frac{1}{X} = \frac{[\text{Fe}^{2+}] + [\text{Fe}^{3+}]}{[\text{Fe}^{3+}]}$$

$$= \frac{[\text{Fe}^{2+}]}{[\text{Fe}^{3+}]} + 1 \quad (14.21)$$

แทนค่าสมการที่ 14.20 ลงในสมการที่ (14.21)

$$\frac{1}{X} = \left(\frac{Y}{1 - Y} \right) + 1$$

$$= \frac{1}{1 - Y}$$

$$X = 1 - Y$$

นั่นคือ $X = 1 - 5.13 \times 10^{-8}$

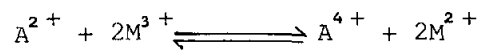
$$\text{ในเมื่อ } \% \quad \text{titration error} = (X - 1) \times 100$$

$$\begin{aligned} \% \quad \text{titration error} &= [(1 - 5.13 \times 10^{-8}) - 1] \times 100 \\ &= -5.13 \times 10^{-6} \end{aligned}$$

สรุปได้ว่าความผิดพลาดของการไทเทรต Fe^{2+} ด้วย Ce^{4+} โดยใช้ 1, 10 พีแวนโทรสินเหล็ก (II) เป็นอินดิเคเตอร์ จะมีเปอร์เซ็นต์ความผิดพลาดเกิดขึ้นน้อยมากเพียง $-5.13 \times 10^{-6} \%$ เท่านั้น ถ้าการไทเทรตสามารถสังเกตจุดยุติได้ที่ศักย์ไฟฟ้าเท่ากับ +1.06 โวลต์ พบว่าจะไม่มีความผิดพลาดของการไทเทรตเกิดขึ้นเลย (% titration error = 0)

แบบฝึกหัดบทที่ 14

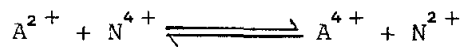
- 1) ปฏิกริยารีดอกซ์ที่เกิดขึ้นในการไทเทรตคือ

- a) จงคำนวณหาค่าคงที่ของปฏิกริยานี้ (equilibrium constant) เมื่อมีสภาวะของการไทเทรตเป็นดังนี้คือ 50 ลบ.ซม. ของ 0.10 M A^{2+} ถูกไทเทรตด้วย 0.20 M M^{3+} เมื่อเติม 49.95 ลบ.ซม. ของไทแทรนด์ปฏิกริยาสามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อเติมไทแทรนด์เพิ่มอีก 2-3 หยด (0.10 ลบ.ซม.) ค่า pA จะเปลี่ยนไป 2 หน่วย
- b) จงคำนวณหาความแตกต่างของค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของครึ่งปฏิกริยาที่ทำให้เกิดปฏิกริยาข้างบนนี้จากค่าคงที่ของสมดุล (K_c) ที่หาได้จากข้อ a

ตอบ a) 1×10^{11} , b) +0.33 V

- 2) ในโจทย์ลักษณะเดียวกับข้อ 1 จงคำนวณปฏิกริยา

เมื่อใช้ 0.10 M A^{2+} กับ 0.10 M N^{4+}

- 3) a) จงคำนวณหาค่าคงที่ของสมดุลของปฏิกริยาในการไทเทรต

- เมื่อค่าศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของ $B^{3+} - B^{2+}$ มีค่าเท่ากับ +1.07 โวลต์ ท่านคิดว่าการไทเทรตนี้เป็นไปได้หรือไม่ (คือสามารถทำการไทเทรตสารสองตัวนี้ได้หรือไม่)
- b) จงคำนวณหา มิลลิกรัม ของ Fe^{2+} ที่เหลืออยู่ที่จุดยุติเมื่อ 5.0 มิลลิโมลของ Fe^{2+} ถูกไทเทรตด้วย 0.10 M B^{3+} โดยเติมให้มากเกินพอเพียง 1 หยด (0.05 ลบ.ซม.) และสารละลายสุดท้ายมีปริมาตร 100 ลบ.ซม.

ตอบ a) 1×10^5 , No b) 0.8

- 4) 8.00 มิลลิโมลของ Fe^{2+} นำมาละลายเป็นสารละลาย 100 ลบ.ซม. แล้วถูกไทเทรตด้วย 0.10 M B^{4+} เมื่อ $B^{4+} + 2e \rightleftharpoons B^{2+}$ $E^0 = +1.28$ V จงคำนวณหาศักย์ไฟฟ้า เมื่อเติมไทแทรนด์ไป

- a) 10.0 ลบ.ซม.
 b) ที่จุดสมมูล
 c) 60.0 ลบ.ซม.

- d) จงคำนวณหาอัตราส่วนของ $\text{Fe}^{3+} / \text{Fe}^{2+}$ ที่จุดสมมูล
- e) จงคำนวณหา % Fe^{2+} ที่ไม่ถูกออกซิไดส์ที่จุดสมมูล
- 5) 3.00 มิลลิโมลของ Fe^{2+} ถูกไทเทรตด้วย 0.025 M $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$ ปริมาตรสุดท้ายเป็น 100 ลบ.ซม. และความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออนเท่ากับ 1 M จงคำนวณหาจำนวนมิลลิกรัมของ Fe^{2+} ที่เหลืออยู่เมื่อไทเทรตเกินจุดสมมูลไป 0.1 ลบ.ซม.

ตอบ 1.0×10^{-7}

- 6) (13.15) จงคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าของการไทเทรตสารละลายเมื่อเติมไทแทรนต์ KMnO_4 เข้มข้น 0.100 N ลงใน 25.00 ลบ.ซม. ของ 0.100 N SnSO_4 ในกรดซัลฟิวริก ดังต่อไปนี้ สมมติว่าปริมาตรแต่ละครั้งเป็น 100.0 ลบ.ซม. และความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออนเท่ากับ 1.0 M

a) 5.00 ลบ.ซม.	f) 25.10 ลบ.ซม.
b) 12.50 ลบ.ซม.	g) 30.00 ลบ.ซม.
c) 20.00 ลบ.ซม.	h) 40.00 ลบ.ซม.
d) 24.95 ลบ.ซม.	i) 50.00 ลบ.ซม.
e) 25.00 ลบ.ซม.	

ตอบ b) 0.15, g) 1.50

- 7) ในโจทย์ลักษณะเดียวกับข้อ 6 แต่เปลี่ยนคู่ของสารละลายเป็น 0.200 N FeSO_4 ถูกไทเทรตด้วย 0.200 N $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$
- 8) a) จงคำนวณหาความเข้มข้นเป็นโมลาร์ของไทแทรนต์ที่เหลืออยู่ในสารละลายที่ไม่ทำปฏิกิริยาในโจทย์ข้อ 6, a), b), c), d), e), f), g), h) และ i)
- 9) (13.16) ดังโจทย์ต่อไปนี้ สมมติว่า สารละลายที่ถูกไทเทรตมีความเข้มข้นเท่ากับไทแทรนต์ ซึ่งเท่ากับ 0.100 N และ H^+ ที่อยู่ในสารละลายถูกบัฟเฟอร์ให้มีค่า = 1 จงคำนวณหาศักย์ไฟฟ้าของสารละลายเมื่อไทเทรตไป 10, 20, 50, 90, 95, 99, 100, 101 105 และ 110% และสร้างกราฟระหว่างค่า E และเปอร์เซ็นต์ของการไทเทรต
- a) V^{2+} ไทเทรตกับ Sn^{4+} ให้ V^{3+} กับ Sn^{2+}
- b) Fe^{3+} ไทเทรตกับ Ti^{3+} ให้ Fe^{2+} กับ TiO^{2+}
- c) Sn^{2+} ไทเทรตกับ MnO_4^- (ในสารละลายกรด) ให้ Sn^{4+} กับ Mn^{2+}
- d) Sn^{2+} ไทเทรตกับ Fe^{3+} ให้ Sn^{4+} กับ Fe^{2+}
- e) H_2SO_3 ไทเทรตกับ BrO_3^- (ในสารละลายกรด) ให้ SO_4^{2-} กับ Br^-

- f) HAsO_2 ไทเทรตกับ Ce^{4+} (ในสารละลายกรด H_2SO_4) ให้ H_3AsO_4 กับ Ce^{3+}
g) H_2S ไทเทรตกับ Ce^{4+} (ในสารละลายกรด HCl) ให้ S และ Ce^{3+}
h) Ti^{3+} ไทเทรตกับ $\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}$ (ในสารละลายกรด) ให้ TiO_2 และ $\text{Fe}(\text{CN})_6^{3-}$
- 10) จงคำนวณหาความผิดพลาดของการไทเทรต (titration error) ในการไทเทรต Fe^{3+} ด้วย Sn^{2+} เมื่อใช้ m-bromophenolindophenol ($E^\circ_{\text{In}} = 0.25 \text{ V}$) เป็นอินดิเคเตอร์
- 11) จงคำนวณหาความผิดพลาดของการไทเทรตเมื่อใช้ diphenylamine sulfonic acid เป็นอินดิเคเตอร์ ของการไทเทรตต่อไปนี้
- a) 25.0 ลบ.ซม. ของ 0.02 M Fe^{3+} ด้วย 0.01 M Sn^{2+}
b) 50.0 ลบ.ซม. ของ 0.10 M H_3AsO_3 ด้วย 0.10 M Ce^{4+}
c) 30.0 ลบ.ซม. ของ 0.05 M $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$ ด้วย 0.10 M Sn^{2+}
d) 25.0 ลบ.ซม. ของ 0.10 M Fe^{2+} ด้วย 0.10 M Ce^{4+}
e) 50.0 ลบ.ซม. ของ 0.10 M $\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}$ ด้วย 0.01 M Ce^{4+}

สมมติว่าในสารละลายตลอดการไทเทรตมีความเข้มข้นของ $\text{HCl} = 1.0 \text{ M}$